БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапіс, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі
Вільня, Вострабрамская 9.
Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 19 лютага 1932 г. № 7 (32)

Популярна-навуковыя лекцыі

ладжаныя Лекцыйнай Камісіяй Беларуск. Навук. Таварыства.

Праграма на месяц люты:

У нядзелю, 21 лютага — у 10-ыя ўгодкі сьмерці Ядвігіна Ш.—лекцыя ХВ. ІЛЬЯШЭВІЧА на тэму: **Жыцьцё і творчасьць Ядвігіна Ш.** (Антона Лявіцкага)

У нядзелю, 28 лютага — лекцыя УЛ. САМОЙЛЫ на тэму: **Аб беларускім мастацтве**

Лекцыі чытаюцца ў Салі Віленскае Беларускае Гімназіі (ВОСТРАБРАМСКАЯ 9).

Пачатак у 4 гадз. вечара —) (— Уваход вольны і бясплатны.

Рызыкоўны крок.

Як нас паведамляюць, тварцы і кіраўнікі беларускае прыватнае гімназіі ў Наваградку, змучаныя сталай няпэўнасьцяй за быт школы з прычыны фінансавых труднасьцяў і ня бачучы ніякае магчымасьці спадзявацца на дапамогу з боку нашага расьцярушанага, здэзарганізаванага і здэмаралізаванага грамадзянства, пастанавілі распачаць перад урадам адпаведныя захады, каб дабіцца *пэратварэньня гэтае прыватнае школы — ў урадавую.*

Пастанова гэтая нас ня зьдзівіла. Думаем, што наваградчане жывуць ня лепш, чым віленцы, а як і ў якіх варунках жыве і працуе віленская беларуская гімназія,—аб гэтым і мы, і нашы чытачы ведаюць даволі добра. Лічым, аднак, сваім абавязкам публічна зьвярнуць увагу наваградчан на два вельмі важныя мамэнты, на якіх яны мо' не затрымаліся, як сьлед, стараючыся знайсьці нейкі выхад з свайго цяжкога палажэньня.

Перад усім — пастанова гэтая бязумоўна *перадчасная.* Справа ў тым, што — сьледам за правядзеньнем праз Сойм закону аб рэформе *ўрадавых* школ — міністэрства асьветы мае ўстанавіць новыя законадаўчыя нормы і для школ *прыватных.* Якія будуць гэтыя нормы, у якім кірунку яны пойдуць,— аб гэтым ніхто нічога ня ведае. І затым *рана йшчэ судзіць, у якіх варунках нашы прыватныя школы распачнуць новы — 1932-33 школьны год.* У сярэдзіне-ж году, дый у сувязі з поўнай і грунтоўнай перабудовай школьніцтва наагул, — нельга спадзявацца „упаньствовеня“ беларускае гімназіі ў Наваградку.

Другое — гэта тое, што ў выпадку „упаньствовеня“ для гімназіі паўстане цэлы *рад вельмі цяжкіх проблем.* Галоўная з іх — наступная.

Як ведама, беларускія прыватныя гімназіі тым розьняцца ад такіх-жа польскіх гімназіяў, што ў нас *вучнёўства пераважна вясковая беднага,* пад той час, як польскія абслугоўваюць дзяцей больш *заможных станаў.* Дык *у беларускіх прыватных гімназіях плата за навуку шмат ніжэйшая, чым у гімназіях дзяржаўных,* а у польскіх прыватных—вышэйшая. Мала таго: надта вялікі процант вучняў у беларускіх прыватных гімназіях атрымлівае *значныя палёгкі і зьніжкі* гэнае і без таго нізкае платы, а *найбяднейшыя дык і зусім звальняюцца ад платы.* Толькі невялікая частка вучняў аплачывае вызначаную суму поўнасьцю.

У ўрадавых школах — справа стаіць зусім інакш. Там вучацца дзеці зямляўласьнікаў, купцоў, прамыслоўцаў, урадоўцаў. Яны могуць плаціць высокую плату за вучэньне, ад якое *звальняецца толькі невялікі, наперад вызначаны процант вучняў.* І калі б захады наваградчан аб „упаньствовене“ беларускае гімназіі ў Наваградку дасягнулі сваей мэты, дык бадай ці не *палова вучняў — тых найбяднейшых, што наагул нічога ня ў сілах плаціць,— будзе прымушана пакінуць школу* і вярнуцца да хаты, да фізычнае працы.

Гэта — паважная *пагроза для дзяцей* вясковае беднаты. Але ёсьць пагроза і для самае *гімназіі.* Бо-ж гімназія, як дзяржаўная, можа існаваць пастольку, паскольку набярэцца прадугледжаны школьнымі уставамі *камплект вучняў.* Калі-ж такога камплекту не акажацца (— а гэта можна наперад прадбачыць з прычыны страшэннага заваструэньня эканамічнага крызісу на вёсцы), дык беларуская дзяржаўная гімназія або будзе *зьліквідавана* ўладамі, або — ў найлепшым выпадку — будзе *злучана з польскай гімназіяй у гімназію „утраквістычную“* (двуязычную: польска-беларускую). Вынікі-ж такое опэрацыі — з увагі на сумны прыклад з віленскай праваслаўнай духоўнай сэмінарыяй — далёка не заахвочваючыя...

Вось тыя ўвагі, якія неабходна падаць публічна да ведама і кіраўнікоў наваградзкае гімназіі, і — бацькоў вучняў гэтае гімназіі. Віленскае беларускае грамадзянства вельмі паважна ўстрывожана атрыманымі з Наваградку весткамі і з напружанай увагай будзе сачыць за акцыяй, якую распачала пэдагогічная рада наваградзкае беларускае гімназіі — *аднае з дзьвюх апошніх ужо беларускіх гімназіяў...*

Справа гэтая — справа агульна-нацыянальная. Голас у ёй належыцца ўсім беларусам.

———

Сялянская нядоля.

(Голас з вёскі).

Беларуская вёска заняпала, — гэта з жахам наглядаець кожны, але жыхар места ўвабразіць сабе жыцьця гэтае вёскі ня можа. А вёска наша перажывае запраўды жудасныя часы. Запраўдны крызіс—гэта на вёсцы. Увесь цяжар крызісу на сваіх плячох нясець толькі бедны селянін. Бо-ж калі крызіс дакнуўся дзяржавы, прамысloўцаў, зямляўласьнікаў, то яны ратуюць сябе ці то шляхам павышэньня падаткаў, ці падвышкаў цэн на прамысловыя тавары, ці зьмяншэньнем платы за работу, ці „дабравольных“ ахвяр на безработных і г. д., дый усё гэта ў канцы канцоў плаціць селянін, а нікому і галава не забаліць, як гэты селянін жыве сам, як жывуць яго малыя дзеці...

Загляньце пад страху мужыка, і вы там убачыце, як гаспадыня колець аднаго серніка на дзьве і нат' на чатыры часткі, каб гэткім спосабам выкарыстаць аднаго серніка чатыры разы. А вельмі шмат ужо сялян варочаецца да прымітыўнага спосабу дабываньня агня—з крэменя. Па вечарох сялянкі псуюць сабе вочы за пражаю пры ледзь мігогучым сьвятле, а магчыма, што ў хуткім часе заменіць газу — „лучына“.

Бо і за што купіць сабе селянін газы, сернікаў, солі і інш. найпатрабнейшыя рэчы? Ведаю многа выпадкаў, што за паўтары залатоўкі селянін з радасьцю працуе з канём ад цёмнага рана да цёмнага вечара і гэтаму рады, бо і гэткі „заробак“ мала трапляецца, а прадаць з гаспадаркі няма чаго. Усё сялянскае абязцэнілася да немагчымасьці. Самае галоўнае, з чаго селянін мае надзею заплаціць падатак, гэта сьвіньні, і вось апошнімі ўжо часамі стала спадаючая цана на іх дайшла да 7 — 10 злот. за пуд жывое вагі. І, ня гледзячы на гэта, мусіць прадаць селянін і за гэту баечна нізкую цану выгадаванага старэньнем усяе сям'і парсюка, а сваіх дзяцей жываты напіхаць нішчымнаю бульбаю. Нячуваная рэч! Каня здольнага да працы можна купіць за некалькі залатовак! І ўсё гэта пры адначасным падвышэньні як падаткаў, так і цэн на прам. тавары.

Няма тае хаты ў вёсцы, да якое-б не заглянуў сэквестратар. Мімаволі напрашваецца выпадак, аб якім асабіста ведаю, калі ў аднаго мужыка (прозьвішча яго ў усякую пару магу назваць), які заплаціў падатак, але не хапіла аднае залатоўкі на пакрыцьцё коштаў экзэкуцыі,—за гэтую адну залатоўку сэквестратар забраў пуд жыта; гэта было пару тыдняў таму, калі жыта 1 пуд каштаваў яшчэ 4 зл. Астаўся там другі пуд для дзяцей ці не, аб гэтым ніхто не падумаў...

Дык вось чаму заняпала вёска і ў сваім культурным і грамадзкім жыцьці. Жывы адзінкі, якія некалькі гадоў таму зрабілі Беларусь ведамай цэламу сьвету, і калі некаторые здрадзілі, то гэтым здаровую частку сьведамых беларусаў пазбавілі толькі свае прысутнасьці. Сьмецьцё і бруд, які выдзяліўся-б раней ці пазьней, выдзяліліся цяпер — згодна з агульна-прынятаю прыказкаю: „запраўдны прыяцель пазнаецца ў бядзе“.

Заклікаю ўсіх чэсных сялян, былых працаўнікоў на беларускай ніве, да супрацоўніцтва ў роднай газэце. Дзе-ж тыя ўсе хлапцы, што працавалі ў „Грамадзе“? Праз сваю газэту мяняймася думкамі, перажываньнямі і супольна хутчэй знойдзем выхад з злыбяды.

Ул. Ляшчына.

— — — —

Вайна Японіі з Кітаем.

Японія павялічывае свае сілы.

— Бамбардоўка кітайскіх пазыцыяў японскімі браняносцамі ідзе ўсьцяж. Ваенныя караблі амэрыканцаў, англійцаў і французаў „коректна“ прыглядаюцца да гэтай акцыі японцаў. Але вынікаў бамбардоўкі дагэтуль няма: кітайцы не здаюцца. Японія мае ўзмоцніць націск, дзеля чаго прыслала значныя новыя сілы—20.000 душ і 100 самалётаў.

Кітайскі адпор крапчэе.

— Францускія газэты высьветлілі, што кітайскія войскі, якія з такім задзіўляючым і неспадзяваным гэройствам—быццам французы пад Вэрдэнам—бароняць Шанхай, належаць не да Нанкінскага, але да Кантонскага ўраду. Якраз першую лінію фронту займаюць тры дывізіі кантонскіх войскаў.

„Кантонскія войскі,—кажа тэлеграма з Парыжу,—выяўляюць без параўнаньня больш энэргіі ды запалу, чым кітайскія арміі ў Манчжурыі. Яны гараць ваяўнічым духам, а да таго-ж сфанатызаваны прапагандай з паўдня (чырвонай?!). Факт, што ім удалося ўстаяць перад японскімі маракамі (якіх, як бачым, баяцца найсільнейшыя народы сьвету!), паддаў кантонскім дывізіям, а за імі і ўсяму кітайскаму народу, нябывалага духу і маральнага ўздыму.

Адзначаем яшчэ, што апошняя спроба Англіі і Францыі націскам на Японію спыніць бойню не ўдалася: Японія — патрэбавала, каб... кітайскія войскі пакінулі Шанхай...

Роля СССР.

— Англійская прэса дае сэнсацыйную вестку, быццам паміж Японіяй і СССР падпісаны трактат, які дае Японіі **вольную руку ў-ва ўсей Манчжурыі і ў унутранай Манголіі.** СССР абяцуе да таго ж — не перашкаджаць японскаму флёту ў яго акцыі на ўсім узьбярэжжы Кітаю, а таксама—**прадаць Японцам усе свае правы і паі Усходня-Кітайскае чыгункі.**

Газэты дадаюць, быццам Сталін падпісаў гэтую ўмову (капітуляцыю перад японскім імпэрыялізмам!), ня гледзячы на пратэсты 6 сяброў В. Ц. І. К-а. Сталін безумоўна адкінуў усялякую магчымасьць вайны з Японіяй, каб забясьпечыцца ад усялякай рызыкі...

Цынічны камунікат Японіі.

— Характэрнай праявай „вялікадзяржаўнага цынізму“ зьяўляецца апошні камунікат японскага ўраду, які тлумачыць, чаму Японія ўсьцяж „змушана“ падвозіць войскі ў Шанхай. Японія скардзіцца (!) усім дзяржавам на Кітай за тое, што той „усьцяж зьбірае войскі навакол Шанхаю (!) ня гледзячы на тое, што японскі флёт зусім ня хоча (!) завастраць палажэньня дый тасаваць балючыя спосабы (!) націску на Кітай“ (ведама ж: бамбардоўка — не балючы спосаб!)... Мала таго — „кітайцы, распаўсюджываючы весткі аб паражэньнях японскіх войскаў, падрыхтоўваюць адпор Японіі ў разьмерах, якія могуць пагражаць шырокага размаху вайной“... „Нашыя жаўнеры,—скардзіцца далей з задзіўляючым цынізмам японскі ўрад,—якія маюць кожны проці сябе па 10 кітайцаў, страшэнна замарыліся (!) ды вычарпаліся“... „Замарыліся“, бачыце, бедакі, бамбардуючы дзень і ноч кітайскія месты й войскі...

Далей камунікат кажа, што Японія разглядала сваю выправу на Шанхай, як „звычайную, агульна прынятую (!) у падобных здарэньнях карацельную экспэдыцыю“—з мэтай толькі змусіць непаслухмяны Кітай да выкананьня „яго абавязкаў“ (чытай: волі Японіі!). А гэты варварскі Кітай — замест таго, каб пакарыцца, як гэта бывала заўсёды раней у „падобных выпадках“, ня толькі не спалохаўся дый не паслухаў, але яшчэ і б'е без усялякага страху на вачох усяго зьдзіўленага сьвету гэтых „непераможных“ японцаў!!!

У канцы камунікат ясна кажа, што, калі Кітай будзе ўсьцяж „перашкаджаць“ (!) японскай арміі ў дасягненьні пастаўленых ёй урадам (на Кітайскай зямлі!) мэтаў, дык гэта змусіць Японію распачаць... зачэпныя крокі“... Дагэтуль-жа, бачыце, уся акцыя Японіі была выключна „абароннай“...

Запраўды ж: ці з такімі готэнтотамі можна інакш гутарыць, як мовай гарматаў, якой, здаецца, ужо добра навучыліся кітайцы ў крывавай школе бясспыннай вайны за вызваленьне ў апошнім дзесяцілецьці.

Яшчэ адзін зварот Кітаю да Лігі Нацыяў.

— Новай нотай да Лігі Нацыяў Кітай патрэбаваў склікаваньня Агульнае Зборкі Лігі ў справе канфлікту з Японіяй, бо ж Рада Лігі аказалася бяссільнай. Сэкрэтарыят мусіць склікаць Агульную Зборку на падставе Статуту Лігі.

Амэрыканцы на кітайскай службе.

— На чале паветранага флёту Кітаю ў Шанхаі стаіць слаўны амэрыканскі лятун Бэрт Холь, які ў часе вялікай вайны „скінуў з неба“ больш двух дзес. нямецкіх самалётаў. Пасьля вайны гэты лятун бадзяўся па ўсім сьвеце, арганізаваў лётніцтва ў Турцыі і ў Баўгарыі, аж урэшце папаў у Кітай, дзе цяпер вельмі прыдаўся. Пад Шанхаем пад яго камандай—шмат лётчыкаў-амэрыканцаў.

Завастрэньне канфлікту між Нямеччынай і Літвой.

Канфлікт паміж Нямеччынай і Літвой—з прычыны арышту ковенскім урадам клайпэдзкай дырэкторыі, які і Нямеччына і Клайпэда разглядае, як замах на аўтаномію Клайпэды,—завастрыўся. Нямецкі ўрад, як ведама, перадаў справу ў Лігу — на яе суд. Літоўскі ўрад, каб прыдаць усей справе характар „звычайнага ўрадавага крызісу“, загадаў губэрнатару Клайпэды, каб той у 24 гадзіны стварыў новы урад (дырэкторыю)—з соймавай большасьці. Мяючы ў Клайпэдзе „усё ў парадку“, літоўскі міністар меў ужо ехаць у Жэнэву „на суд“... Але ўсе партыі нямецкай большасьці аўтаномнага Сойму заявілі, што яны лічаць адзіным законным урадам тую дырэкторыю з прэм'ерам Бэтхэрам на чале, якую літоўскі губэрнатар пасадзіў „за дзяржаўную здраду“ ў турму. Такім чынам плян Коўны праваліўся.

Тымчасам у Нямэччыне абурэньне павялічываецца. Нямецкі крэйсэр стаіць гатовы ў кожвую хвіліну вырушыць у Клайпэду. У Коўне пачалася паніка, бо на балонках урадавай газэты зьявілася слова: „вайна“.

Характэрна страшэнная трывога ў маскоўскай прэсе. Масква баіцца, каб Літва, пасварыўшыся сьмяротна з Нямеччынай, „ня кінулася ў абняцьці Польшчы“, або — „ня сталася ахвярай аружнага захвату з боку Польшчы“. Асабліва непакоіць Маскву нядаўна адбытая ў Вільні канфэрэнцыя паміж марш. Пілсудскім і ген. Жэлігоўскім... Радавы пасол у Коўне атрымаў загад — „напомніць літоўскаму ўраду аб канешнасьці безадкладнага паразуменьня з Бэрлінам — з пагляду на небясьпеку з боку Польшчы“.

---

13 лютага справа Клайпэды апынулася на разглядзе Рады Лігі Нацыяў. Дэлегат Нямеччыны, Бюлов, выкажыўшы пагляд нямецкага ўраду, трэбаваў, каб Рада безадкладна вярнула ў Клайпэдзе „праўны стан, пагвалчаны літоўскім урадам“. Дэлегат Літвы мін. Заўніўс даводзіў, што Нямеччына наагул ня мае права нічога трэбаваць ад Літвы, можа толькі зьвярнуць увагу Рады на магчымае нарушэньне клайпэдзкага статуту. Літоўскі дэлегат сам пачаў абвіняць нямецкі ўрад, быццам той плаціў ад сябе грошы клайпэдзкім урадоўцам і субсыдыі газэтам, дый што арыштаваны „дырэктар“ Бэтхэр сам нарушыў статут, вядучы нейкія перагаворы з нямецкім урадам — у Бэрліне.

Дакладчык справы, дэлегат Норвэгіі, папрасіў даць яму ведамы час дзеля апрацаваньня дакладу ды сьпярша праўную частку справы аддаць на разгляд спэцыяльнай камісіі юрыстаў, што й было прынята Радай.

Новая капітуляцыя Сталіна на „калгасным фроньце“.

Апошняя канфэрэнцыя ком-партыі ў Маскве прыняла рад цікаўных пастановаў, якія зьяўляюцца выразнай капітуляцыяй Сталіна на яго „калгасным фроньце“.

Капітуляцыя гэтая, ці адмова ад завастрэньня і прадаўжэньня калгаснай палітыкі, выклікана, як наказуюць газэты, страхам бальшавіцкай „галоўкі“ перад нарастаючым у сялянстве нездаваленьнем, якое можа быць асабліва небясьпечным — у выпадку якога-небудзь „абвастрэньня“ на Далёкім Усходзе, ці прасьцей: вайны з Японіяй. На канфэрэнцыі быццам асабліва зварачаў увагу на небясьпеку раздражняньня сялянства — Варашылаў, напамінаючы „галоўцы“ аб тым, што чырвоная армія, гэта—азброенае сялянства...

На канфэрэнцыі сцьверджана, што спроба шпаркага ператвараньня селяніна ў 100-працэнтнага пролетарыя збанкрутавала цалком. Усялякі далейшы націск у гэтым напрамку выклікае толькі адпор і бунт, выклікае варожыя настроі проці Радавае ўлады, якія—на выпадак мабілізацыі — могуць аказацца для яе сьмяротнымі.

Пад націскам Варашылава Сталін згадзіўся, калі не спыніць цалком калгасацыю, дык значна зьмякчыць курс, каб не рабіць з калгасьнікаў „выбуховага матэрыялу“.

Новая пастанова Ком-Партыі забараняе рабіць з калгасаў камуны, а замест гэтага прапануе ствараць з калгасьнікаў „арцелі“ ці „брыгады“, якім будуць выдзяляць асобныя вучасткі зямлі (сьпярша — на год!) з усім патрэбным жывым і мёртвым інвэнтаром. Такім чынам—у лоне калгасаў ствараюцца, ці лепш: **адраджаюцца асобныя, індывідуальныя сялянскія гаспадаркі,**—бо ж „брыгада“ заўсёды можа злажыцца з сяброў аднае сям'і. Такім чынам—сялянская стыхія, сялянская псыхіка самастойнага гаспадара дала настолькі сільны адпор камуністычным спробам, што канчальная перамога яе — толькі пытаньне часу. Хай сабе Сталін хваліцца, быццам ён ужо „перарабіў“ на 85 працэнтаў усе-саюзнае сялянства ў пролетарыяў. Узапраўднасьці і па сутнасьці калгасацыя банкрутуе: астаецца толькі назоў, пад якім адбудоўваецца стары, векавы уклад сялянскага жыцьця, сялянскай гаспадаркі, сялянскай псыхолёгіі.

Жыцьцё Польшчы.

Бюджэт прыняты Соймам.

Сойм на паседжаньні 13 лютага скончыў разгляд бюджэту — у трэцім чытаньні. Такім чынам — бюджэт прыняты Соймам і перададзены ў Сэнат. Апазыцыя не запрапанавала ніякіх папраўак, матывуючы такую тактыку сваю тым, што ўсё-роўна яе папраўкі адкідаюцца большасьцяй Сойму, дый таму, што—наагул—ня верыць у рэальнасьць сумаў даходаў, якімі опэруе бюджэт, а таксама й таму, што скарбовы закон, прыняты Соймам, дае ўраду блізу вольную руку зьмяняць бюджэт, дзеля чаго бюджэт фактычна ператвараецца ў свайго роду суцэльны „дыспозыцыйны фонд“. Ня трэба дадаваць, што ўсе апазыцыйныя клюбы, у тым ліку і меншасьцёвыя, галасавалі проці бюджэту, выражаючы гэтым недавер да ўраду дый нежаданьне дзяліць з урадавай большасьцяй адказнасьць за дзяржаўную гаспадарку. Толькі жыдоўскі Клюб падзяліўся: больш умераная яго частка ўстрымалася ад галасаваньня, (у мінулым годзе галасавала за бюджэт), а апазыцыйная, на чале з ведамым п. Грюнбаўмам, галасавала проці.

Новыя законы аб зямельнай рэформе.

Апроч бюджэту Сойм прыняў на паседжаньні рад важных законапраектаў, сярод якіх —праект аб утварэньні спэцыяльнага фонду зямельнай рэформы ў суме каля 900 мільёнаў зл. Побач з тым прыняты закон аб „выкананьні“ зямельнай рэформы, які фактычна дае права міністру зямельных рэформаў прыпыніць яе выкананьне. Бо-ж новы закон зьмяняе—з прычыны нястачы на гэта

Бацькі!
Навучайце дзяцей вашых чытаць і пісаць пабеларуску!

грошаў—пастанову старога закону з 1925 г., які трэбаваў, каб штогодня парцэлявалася ня менш 200 000 гэкт. зямлі.

Асьветная камісія прыняла законапраект аб школьнай рэформе.

Асьветная камісія 17 лютага закончыла ў трох чытаньнях разгляд новага праекту ўраду ў справе грунтоўнай рэформы ўсяй школьнай сыстэмы ў Польшчы. Таго ж дня камісія распачала разгляд урадавага праекту закона аб прыватных школах, які мае асаблівае значэньне для беларусаў, як маючых блізу выключна прыватнае — сярэдняе — школьніцтва.

Праект аб палёгках пры сплаце пазыкаў на адбудову.

Трэба адзначыць, што Сойм прыняў у часе бюджэтнай сэсіі законапраект ураду аб палёгках пры сплаце ўрадавых пазыкаў на адбудову будынкаў, зьнішчаных у часе вайны. Праўда, разгледжаны адначасна праект Польскай Людовай Партыі прапанаваў больш радыкальную палёгку — шляхам агульнага зьмяншэньня ды касаваньня пазыкаў. Але большасьць Сойму прыняла праект ураду, які прадбачыць толькі індывідуальныя палёгкі ды скасаваньні—залежна ад гаспадарчага стану кожнага паасобнага гаспадара. Бо-ж сплагоя пазыкаў, даводзіў дакладчык, дае ўсё-ж ураду каля 1 мільёну ў год, які ідзе на далейшую адбудову зьнішчаных гаспадарак.

З літоўскага жыцьця.

Літоўская ўрачыстасьць.

Віленскае літоўскае грамадзянства, згуртаванае навакол Часовага Літоўскага Камітэту, уладзіла 16-га лютага ўрачыстую акадэмію ў 14-ыя ўгодкі абвяшчэньня незалежнасьці Літвы. Пасьля прамоваў быў выкананы канцэртны аддзел (сьпевы солё і хору ды музыка).

З жыцьця у Б. С. С. Р.

Новы будынак тэатру. У „Савецкай Беларусі" з дня 3-га лютага г. г. (№ 27), у зацемцы „Да пабудовы тэатру ў Менску", чытаем, што сёлета вясной у Менску, на пляцу Парыскай Камуны, паводле праекту архітэктара Лаўрова распачнецца будова тэатру, саля якога разьлічаецца на 2.000 чалавек. Асноўная кампазыцыя праекту прадугледжывае магчымасьць акадэмічных пастановак, арганізацыі вялікіх зьездаў, канфэрэнцыяў. утварэньне цырковай арэны, наладжываньне спартовых спаборніцтваў, скарыстаньне з салі пад кіно на 3,100 чалавек і інш.

Будынак тэатру будзе абсталяваны ўсімі відамі электрыфікацыі і радыёфікацыі. Пабудова мае быць закончанай за два гады. Агульны кошт мае дасягаць 5 мільёнаў руб.

Як „мы" выконываем фінплян... „Барысаўшчына зрывае фінансавы плян — да адказнасьці зрыўшчыкаў".

Пад такім загалоўкам апісывае Белта (Беларускае Тэлеграфнае Агенцтва) ў № 26 „Савецкай Беларусі" з дня 2 лютага г. г. выконваньне пляну т. зв. мобілізацыі сродкаў у Барысаўшчыне. Даведываемся, што Барысаўшчына на дзень 21 студзеня г. г. здолела выканаць толькі 17 прац. гэтага пляну. Зусім дрэнна йдзе справа ў галіне абавязкавых плацяжоў. Квартальнае заданьне ў гэтай галіне выканана толькі на 13.1 прац. „Самаабкладаньне" дало толькі 6,7 пр. пляну.

З усяго сьвету.

Урадавы крызіс у Францыі.

Урад Лявâля падаўся ў адстаўку.

Паразуменьне Англіі і Францыі ў справе нямецкіх адшкадаваньняў.

Француская і англійская прэса з задаваленьнем сьцьвярджаюць факт паразуменьня Францыі і Англіі ў справе нямецкіх адшкадаваньняў. Францускія газэты пішуць, быццам Францыі ўдалося ў галоўных пунктах правясьці свае дамаганьні, дый што Францыя будзе мець поўную свабоду дзеяньня на лёзанскай канфэрэнцыі, якая мае адбыцца 20 чэрвеня (як ведама, канфэрэнцыя мела адбыцца 25 студня, але не адбылася, бо нямецкі прэм'ер заявіў, што Нямеччына плаціць ня будзе наагул).

Англійскія газэты пішуць, што галоўнае пытаньне — такое: калі немцы змогуць узнавіць сплату? —ды выражаюць надзею, што ў чэрвені ўдасцца вырашыць справу канчальна і справядліва. Можна аднак-жа думаць, што, калі „паразуменьне" не зьвязала свабоды дзеяньня Францыі на канфэрэнцыі, дык пэўне-ж не пазбавіла аднабока вольнай рукі і Англію...

Барацьба за прэзыдэнтуру.

Барацьба ў Нямеччыне навакол кандыдатураў на прэзыдэнта завастраецца. Выбары маюць адбыцца 13 сакавіка. Гіндэнбург ужо заявіў, што ён згаджаецца выставіць ізноў сваю кандыдатуру, да якое штодня прыхіляюцца ўсё новыя арганізацыі. Можна думаць. што рашаючым чыньнікам на выбарах зьявіцца паўваенная арганізацыя „Штальгэльму", з павадырамі якой Гіндэнбург вядзе перагаворы.

Нацыянал-соцыялісты ўжо рашуча выстаўляюць Гітлера, які пасьля таго, як праваліласся спроба здабыць яму нямецкае „обыватэльства" шляхам назначэньня яго... жандармам, мае атрымаць фікцыйнае назначэньне... прафэсарам політэхнікі ў Брауншвэйгу дзеля тэй-жа мэты.

ХРОНІКА.

— Ад Адміністрацыі „Беларускага Звону". Гэтым паведамляем усіх нашых чытачоў, што грошы за газэту можна пасылаць поштай бясплатна, запоўніўшы далучаны да гэтага нумару пераказ на рахунак: Księgarnia Białoruska W. Mankiewicza w Wilnie. **Konto P. K. O. 61991.**

— Да 10-ых угодкаў сьмерці Ядвігіна Ш. У сувязі з тым, што ў наступным тыдні (23 лютага) мінае дзесяць гадоў ад дня сьмерці найвыдатнейшага беларускага пісьменьніка-нувэліста Ядвігіна Ш. (Антона Лявіцкага), лекцыйная камісія Беларускага Навуковага Т-ва ладзіць у гэту нядзелю, 21 га лютага, публічную лекцыю, пасьвячоную гэтаму пісьменьніку. Чытаць будзе малады беларускі поэта **Хведар Ільяшэвіч.** Лекцыя адбудзецца ў салі Віленскае Беларускае Гімназіі (Вострабрамская 9). Пачатак у 4 гадз. папалудні. Увахад вольны і бясплатны.

— Лекцыя грам. Трэпкі. Прачытаная ў нядзелю 14 лютага, чарговая лекцыя інж. Ант. Трэпкі сабрала ізноў поўную салю. Лекцыя прайшла вельмі цікаўна. Грам. Трэпка ў вельмі прыступнай форме гаварыў аб найнавейшых навуковых паглядах на будову матэрыі, з якіх выплывае ўвесь сучасны пагляд на зьявішча лучаваньня (радыё, сьвятло і г. д). Адзначыўшы новую шырокую галіну ў тасаваньні радыя (кароткафалёвыя станцыі), лектар закончыў кароткім высьвятленьнем сучасных дасягненьняў у галіне тэлевізіі (пераносу па радыё абразоў).

Лекцыя трывала дзьве гадзіны. Па сканчэньні зацікаўленыя слухачы зварачаліся да грам. Трэпкі з рознымі пытаньнямі.

— Радыё і жыды. Кіраўніцтва польскага Радыё адмаўляецца дапускаць перадачу прадукцыяў ня толькі ў беларускай мове, але і ў жыдоўскай. У сувязі з гэтым літоўскае Радыё ў Коўне запрапанавала віленскаму жыдоўскаму грамадзянству карыстацца ковенскай радыё-станцыяй. Прапазыцыю гэтую жыды натуральна, прынялі, што ўраз-жа выклікала з боку польскае прэсы закіды жыдом у... „нелёяльнасьці"!

Ну і лёгіка! Пытаньне толькі: хто-ж да каго „нелёяльны"?

— „Нёман". Чарговы нумар „Нёмна" выйдзе гэтымі днямі.

— Беларускія хадэкі тлумачацца перад польскімі эндэкамі. Нядаўна „Dzien. Wil." зьмясьціў стацьцю аб беларускіх справах, у якой між іншым пісаў, што бел. хадэкі праваліліся на выбарах дзякуючы выхаду з хадэцыі былых паслоў Стэповіча і Карузы, прычым апошніх называе „выдатнымі праваднырамі". Вось-жа, замест проста заявіць, што Каруза ніколі з партыі ня выходзіў, „Крыніца" тлумачыцца, што Стэповіч у іх ніколі правадыром ня быў, і пры гэтай аказіі — стылем кс. Станкевіча — лаець свайго даўнейшага галоўнага рэдактара, якога хадэкі выбіралі так нядаўна ў-ва ўсе свае ўстановы пакуль Стэповіч у канцы сам ня ўцёк з закрыстыі кс. Станкевіча.

З высьвятленьняў „Крыніцы" выглядае, што Каруза так і астаецца „выдатным правадыром хадэцыі", хоць апошні зьезд ня выбраў яго зусім у сябры ўраду БХД і гэтым фактычна выразіў яму недавер.

Як бачым, хадэкі з сваімі „парафіяльнымі" пасламі лічыліся толькі датуль, пакуль тыя, згодна з касьцельным прыказаньнем, плацілі ў мікалаеўскую закрыстыю „касьцельную дзесяціну", а цяпер, як няма з каго ўзяць, дык яны ня толькі лішнія, але можна на іх выліваць памыі. Такая ўжо мараль у правадыроў „радзімага" клерыкалізму.

Беларуская сцэна.

(З прычыны апошняга спэктаклю).

У суботу, 6. II. г. г., Бацькаўскім Камітэтам Віл. Бел. Гімн. быў зладжаны спэктакль-вечарына ў Салі Гімназіі. Была пастаўлена камэдыя ў 3 ох актах Островскага ў перакладзе на беларускую мову «На парозе справы».

Вера, маладая вучыцелька, агорнутая жаданьнем несьці асьвету беднаму народу, напатыкае вялікія труднасьці пры першых кроках у сваёй працы. Галоўнай перашкодай зьяўляецца цемната народу і... прыгожасьць яе самой: у ёй закаханы і „сябра Школьнае Рады", і пісар, і суседні памешчык. Урэшце, Вера аддае сваё сэрца памешчыку, і так «на парозе справы» канчае сваю вучыцельскую кар'еру, бо хоць лібэральны памешчык і запэўняе, што Вера будзе і пасьля замужжства працаваць у школе, усё-ж над будучыняй Веры—вялікі знак запытаньня. Ці застанецца яна тэй самай, ці не? Вось пытаньне, з якім выходзіць з салі глядзельнік.

Ня гледзячы на пэўную ўстарэласьць п'есы, сюжэт усё-ж даволі цікаўны й пры добрай ігры мог-бы выклікаць добрае ўражаньне ў глядзельнікаў. З гэтага боку на суботнім спэктаклі ня ўсё было ў парадку, як заўсёды бывае ў аматараў. Тым балей, што навет вядомая здаўна на сцэне Эмма Залкінд іграла слабей, чым заўсёды. Э. Залкінд прафарсавала сваю ролю — у той час, як яна патрабавала вельмі тонкага зразуменьня. Там, дзе глядзельнік чакаў ціхіх, сэрдэчных слоў, чуў ён крык. Вытлумачыць гэта можна хіба тэй пасьпешнасьцяй, з якой ладзіўся спэктакль, бо-ж грам. Залкінд наагул іграе добра і скончыла драм. студыю.

Найлепш іграла студэнтка Татарыновічанка, якая ў некаторых мейсцах была клясычная; нязгорш іграў студ. Я. Хвораст, якому ўрэшце такі дабралі адпаведную для яго ролю—рамантыка, вясковага поўінтэлігэнта, закаханага ў Веры (пісар). Студ. Смаленскі непатрэбна тупаў на сцэне, дзе ня трэба, а дзе было трэба, там стаяў бяз руху. Сцэнка суду над Верай выпала даволі добра.

Гр. Сіняўскі не ў-ва ўсіх мейсцах іграў гэтак памастацку, як калісьці іграў ролю Саўкі (з «Зьбянтэжанага Саўкі»). Гр. Замэцкі іграў, як звычайна.

Гэты спэктакль выклікае некаторыя вельмі паважныя разважаньні. Пара ўжо нам падумаць сапраўды аб узнаўленьні

Гаспадарчы аддзел.

Абрэзка пладовых дрэваў.

Садамі сваімі, нажаль, мы ня можам пахваліцца. Перш за ўсё, у большасьці нашых вясковых садоў дрэвы кепскіх гатункаў, а знача, як ураджай, так і якасьць пладоў—мала задавальняючыя. А навет і там, дзе сады засаджаны добрымі гатункамі, гаспадары садоў часта гавораць, што добрыя гатункі ў нашых умовах дзічэюць, што яны мала трывалкія і даюць позна дасьпяваючыя плады. Уся віна звальваецца на клімат і глебу. Праўда, што клімат і глеба адыгрываюць вялікую ролю ў садоўніцтве, але ня меншую ролю адыгрывае догляд, а ў першую чаргу—правільная абрэзка.

Карысьці ад правільнае абрэзкі шмат, і яе робяць з рознымі мэтамі. Па-першае, у маладых перасаджаных шчэпаў укарочваюць галінкі, каб зьменшыць выпараваньне, якое адбываецца праз зялёныя часткі расьліны, бо слабыя карані ў першы год па перасадцы ня могуць даваць патрэбнае колькасьці вады. Далей таксама праводзіцца абрэзка шчэпаў на другі год пасьля перасадкі — і гэта ўжо з мэтаю фармаваньня кароны, каб выклікаць правільнае разьмяшчэньне і патрэбную колькасьць асноўных галінаў. Яшчэ абрэзкаю дасягаецца даўгатрывалкасьць дрэваў, а самае галоўнае—павышаецца як колькасьць, так і якасьць ураджаю. Часамі абрэзваюцца ўсе галіны ў старых дрэваў з мэтаю абмалоджаньня іх. Вось-жа аб тым, калі, як і з якою мэтаю трэба абрэзваць дрэвы, мы тут і пастараемся каротка сказаць.

У сьвежа пасаджаных шчэпаў, асабліва ў сухім стане, калі пасаджаны позна вясной ці маюць слабое карэньне, трэба галінкі прырэзаць на $1/3$ або $1/2$ іх першапачатковае даўжыні. Інача́й, пры слабасьці карэньня, маглі-б разьвінуцца пупышкі толькі на вяршках галінак, дзякуючы чаму карона ня мела-б патрэбнае формы. Прырэзваць трэба ніжнія галінкі менш за вышэйшыя, а гэта з тае прычыны, што сокі ў дзераве лягчэй ідуць у напрамках болей простых, знача, у працуйным разе, болей сокаў забрала-б верхняя частка. Наагул, пры абрэзцы трэба старацца, каб абрэзаная карона мела выгляд стажка́, — тагды дрэва найлепей выкарыстоўвае сонечнае сьвятло.

На другі год па пасадцы звычайна робіцца фармаваньне кароны. Дзеля гэтага ў шчэпах пакідаюць толькі 4 - 5 асноўных галінак (выходзячыя беспасрэдна з пня); на праваднiку (верхняя галінка, зьяўляючаяся простым прадаўжэньнем пня) адлічваецца шэсьць-сем пупышкаў, а вышэй знаходзячаяся частка праваднiка абрэзваецца.

Вышэйшы пупышак дасьць потым прадаўжэньне праваднiка, а ніжэйшыя пупышкі—другі паверх кароны. Паступова пераходзячы з вяршка ўніз галінкі, як ужо гаварылася, трэба прыцінаць усё меней і меней. Бывае часта, што разгаліненьне шчэпаў непамыснае; тагды трэба добра абмяркаваць, якія галінкі абрэзаць, каб дрэўцы мелі правільную форму. Бывае, што шчэпа пачала расьці так, што няма ніякага праваднiка. Тагды трэба выбраць галінку, якая найбо-лей наблiжаецца да сярэдзіны кароны і найпрасьцей расьце ўгару, дый фармаваць яе, як праваднiка; пры гэтым, трэба на ёй старацца адрэзаць вяршок над тым пупышкам, які зьвернены да сярэдзіны кароны.

Пры абрэзцы трэба заўсёды рэзаць над тым пупышкам, які зьвернены навонак; вынятак з гэтага правіла можа быць толькі для тых гатункаў дрэваў, у якіх вельмі зьвісае гальлё, як у Глегераўкі, Цытрыноўкі і інш.

Раз добра сфармаваная карона болей ужо не фармуецца. У далейшыя гады карона толькі прарэджваецца, і выкідаюцца непатрэбныя галінкі. Дзякуючы звальненьню ад непатрэбных галінак, дзерава становіцца болей трывалкім. Без прарэджваньня сокі разьдзяляюцца на ўсе галінкі, і іх звычайна тагды бывае замала для раджайных галінак, шмат галінак засыхае, дзерава слабее і становіцца недаўгавечным. Аднак, абрэзку трэба рабіць умела. Абрэзку трэба рабіць так, каб раджайных галінак адрэзалася як найменш. У маладых-жа дрэўцаў не заўсёды можна выразаць і лішнія галінкі. Так, галінкі, зьявіўшыяся ўнізе наўкола маладзенькага пня, ня трэба зараз-жа абразаць, а трэба пачакаць, калі дрэўца добра ўмацуецца, бо вядома, што колькі ў гары дрэўца пускае галінак, гэтулькі ўнізе—каранёў. Таксама ня варта абразаць на пні газінак у дрэўцаў нядаўна прышчэпленых, а толькі на трэйці год.

Прараджаючы карону ў старэйшых дрэваў, трэба таксама ведаць, якія галінкі можна выкінуць, а якія мусяць застацца. Садаводы разрозьніваюць 5 гатункаў галінак у пладовых дрэваў, а ўласьне: галінкі дрэўныя, галінкі фальшыва-дрэўныя, галінкі дзікія, паразітныя галінкі ці ваўчкі і нарэшце—галінкі пладовыя (раджайныя).

1) Галінкі дрэўныя — гэта сільныя галіны, якія надаюць форму кароне. Абрэзваць іх трэба з вялікаю ўвагаю. Калі яны вельмі даўгія і буйныя, тагды адрэзваюць канцы іх даўжынёю ў 7-15 цэнтым.

2) Галінкі фальшыва-дрэўныя. Гэтыя галінкі растуць у бакі з дрэўных, маюць плоскія пупышкі і значна ад сябе аддаленыя. Такія галінкі трэба без ваганьня абразаць.

3) Галінкі дзікія — гэта ценькія малыя галінкі, якія ня маюць пладовых пупышкаў; іх таксама трэба бязумоўна абразаць.

4) Ваўчкі ці паразітныя галінкі—гэта тыя галінкі, якія растуць на дрэўных галінах, часта грубыя і стромка растуць у гару; скурка на такіх галінках гладкая, а пупышкі плоскія і значна ад сябе аддаленыя. Такія галінкі трэба заўсёды выдаляць, хіба што трэба бывае запоўніць пусты прастор у кароне; тагды іх прырэзваюць на 7-10 пупышкаў.

5) Галінкі пладовыя (раджайныя) танчэйшыя за дрэўныя; пупышкі ў іх буйныя і блізка ад сябе расстаўлены. Такія галінкі, разаумела, трэба пакідаць, хіба што прырэзаць толькі даўжэйшыя із іх, а рэшту можна пакінуць, прырэзаўшы караценька вяршок пры пупышку лісьцяным. Таксама часамі іх прыходзіцца выкідаць, але гэта толькі там, дзе яны загушчаны.

С. Т.

Драматычнай Майстроўні, грамадзяне! Няўжо мы, у іншых справах такія скорыя і энэргічныя, у гэтую так балючую і даўно крычачую справу ня ўложым сваіх высілкаў? Тэатр гэта наш адзіны мост да збліжэньня ўсіх беларускіх сілаў на культурнай працы. Бел. Драматычная Студыя! Сталы бел. тэатр, які абслугоўваў-бы і Вільню, і ўсю Зах. Беларусь!—вось нашы заданьні ў сучасную хвіліну. А тады й зьнікне той пагляд, што тэатр і сцэна існуе толькі дзеля таго, каб выціснуць з грамадзянства патрэбныя грошы на тыя ці іншыя мэты. Зьменіцца і ўплыў бел. сцэны на публіку, часьць якой, пазбаўленая наагул гэтага ўплыву, будзе з ахвотай прыходзіць ня толькі на танцы, але й на спэктакль.

Былы вучань ВБГ.

Корэспондэнцыі.

Зьдзекі ў гміне.

(Забрэзская гміна, Валожынскага пав.).

Бывала, у царскія часы ў гміне было ўсяго „начальства“: старшыня, пісар і памоцнік пісара. І калі прыдзеш за якой справай, дык у два шчоты і гатова, ня глед ячы на тое, што нават былі гмінныя суды. А цяпер сядзіць войт, заступнік войта, пісар, два памоцнікі, два вольна-наёмныя пісцы, чатыры сэквэстратары і „дрогомістр“—усяго 12 асоб. А прыдзеш у гміну, дык трэба цэлы дзень прабыць, каб якую маленкую справу ўладзіць. Увайшоўшы ў канцэлярыю гміны, селянін ня ведае да каго зьвярнуцца. Падыйдзе да аднаго, — той адсылае да другога, другі—да трэцяга і г. д. І гэтак таўчэцца бедны цэлымі гадзінамі, бо ж кожны „вельмі заняты“,—а яшчэ з яго і пасьмяюцца, хоць з ягоных крывавых злотых гэныя 12 чалавек сыта жывуць.

20-га студзеня с. г. давялося мне быць у Забрэзскай гміне і сваімі вачыма бачыць гэткі зьдзек над бедным, згалелым беларусам—датаго-ж інвалідам. Гэта быў селянін з в. Кабыльчыцы К. Войтка. Ен у сусьветную вайну страціў здароўя на 50 прац., меў аб гэтым расейскія дакумэнты, дый польская камісія тое ж прызнала, але дапамогі гэты чалавек ніяк не даб'ецца. Зжалілася над ім польская вучыцелька з Кабыльчыц і напісала яму паданьне з просьбай аб дапамозе. Напісала дый сама падпісала, хоць інвалід гэты грамотны, ды яшчэ дадала: „z poważaniem“. Дык вось гэтае паданьне было зьвярнена ў гміну, каб гміна дала знаць, што за адвакат такі пісаў. Дзеля гэтага і паклікалі Войтку, і яго пачаў „бадаць“ памоцнік пісара. На запытаньне, колькі мае гадоў, Войтка, страціўшыся, сьпярша абмылкова сказаў „28“ але ўраз папраўіўся, што радзіўся ў 1896 годзе. Замест палічыць, колькі гэта будзе, гэны панок як зараве: „Кламеш!“ — ды так пачаў зьдзекавацца над ім, што гэны інвалід ня вытрымаў і з жалю пачаў плакаць. Народу была поўная канцэлярыя, і ўсе ў душы спагадалі пакрыўджанаму інваліду, але баяліся заступіцца за яго перад гміннымі валадарамі. Сядзеў тут жа побач і войтасаднік і як быццам нічога ня чуў і ня бачыў. Але голас аднаго прысутнага, грамадзяніна М. А. Станкевіча з вёскі Гародзькі, разбудзіў пана войта. Станкевіч сказаў да яго: „Пане войце, што ж гэта за парадак у вас у гміне? Вы дазваляеце зьдзекавацца над чалавекам! Трэба ведаць—давялі чалавека да сьлёз!“ На гэта войт спакойна адказаў, што Войтку нічога ня робяць (—у морду, бач, яшчэ ня б'юць!), а ён плача ўжо ня першы раз... Інвалід, пачуўшы, што за яго нехта заступіўся, крыху пасьмялеў і, каб паказаць сваю беднасьць, зараз расперазаў вяровачку, скінуў з плеч кажушок — і стаіць у нейкай благенькай апранасе без рукавоў, у дзярвяніках на нагах, як страшыдла. Усім прысутным сьлёзы на вачох навярнуліся ад жалю,—не ўзварушыліся толькі тыя, што з гэткае галіты жывуць ня бедна...

Прысутны.

Паштовая скрынка.

П. З—му, Пружаншчына. Атрымалі. Выкарыстаем. Дзякуем. Пісьмо хутка будзе паслана.

„Тутэйшаму“. Гарадок (Беласточчына). Вершы Вашы даволі ўдатны. Зьмесьцім.

„Ачуняўшаму“. Вашага фэльетону пра „кс. Распуціна“ не надрукуем. Як ні нізка стаіць гэты „дзеяч“ з маральнага пагляду, мы такім аружжам не ваюем. Гэта — спэцыяльнасьць „Крыніцы“.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22